

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ МЕНШІК ҚҰҚЫҒЫ, 2-БӨЛІМ

Жарамсыз деп тануға болатын
негіздер: өзектілігі, өзіндік
ерекшеліктері және қолданылатын
негіздер

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Жарамсыз деп тануға болатын негіздер: өзектілігі, өзіндік ерекшеліктері және қолданылатын негіздер

Дәріс авторы: Күлтай Адилова

Ұлыбританияда тіркелген дизайндар, Қауымдастықтың тіркелген дизайндары және тіркелмеген Қауымдастық дизайндары жарамды болуы үшін «түпнұсқа» болуы және «жаңа» болуы керек.

Дизайн немесе ерекшеліктері кішігірім бөлшектерінде ғана болатын дизайндар өтінім берілген күнге дейін жұртшылыққа қолжетімді болған (немесе Қауымдастықтың тіркелмеген дизайндары жағдайында, дизайн жұртшылыққа алғаш рет қолжетімді болған күн) жағдайында дизайн жаңа деп танылады.

Бұл дизайн мен қолданыстағы материалдардың негізгі бөлшектері арасын салыстыруды талап ететін тарихи немесе объективті тест. Шындығында, бұл авторлық құқықтың түпнұсқалылығын тексеру мақсатында өткізілетін сынақ болып табылады және мұнда психологиялық және субъективтік тексеру жүзеге асырыла отырып, өнімді жасаушы мен жасалған өнімнің арасындағы қарым-қатынасты анықтауға бағытталады.

Дизайнның жаңа екендігін бағалау үшін біз үш сұрақты қоюымыз керек:

1. Біздің тексеріп отырғанымыз қандай дизайн?
2. Дизайн қандай материалмен салыстырылады? Патенттер тілімен айтқанда: техниканың деңгейі қандай (өнердің қазіргі жағдайы қандай)?
3. Дизайн жаңа болуы үшін дизайн мен технология арасындағы айырмашылық қандай болуы керек?
4. Дизайн дегеніміз не?

Көптеген жағдайларда «дизайн түпнұсқа болып табылатындығын анықтау барысында қорғалған дизайн сферасы маңызды рөл атқара ма?» деген сұрақты анықтап алу алдын ала шешілетін мәселе болып табылады. Ол сондай-ақ жарамсыздықтың басқа да негіздеріне және иелену, пайдалану және дизайн құқығының бұзылуына қатысты маңызды рөл атқарады. Түрлі айырмашылықтар бар екенін ескерген күннің өзінде, дизайнның саласын анықтауға байланысты көптеген міндеттердің басым бөлігі барлық аспектілері жағынан ұқсас болып табылады. Шын мәнінде, қазір біз жалпы «дизайн саласы қалай анықталады?» деген сұрақты қарастырамыз.

Дизайн анықтамасы өте ауқымды екенін ескере отырып, бізде жоққа шығарылған дизайнның көптеген түрлері бар екендігін айтқан жөн. Біздің қызығушылығымызды тудырған дизайнның келесі үш түрі:

- толықтай функциямен негізделген дизайн ерекшеліктері;
- басқа өнімге қосылу үшін арнайы жолмен жасалуы тиіс ерекшеліктер;
- қалыпты пайдалану кезінде көрінетін ерекшеліктер (кешенді өнімнің құрамдас бөліктері).

Барлық үш жағдайда да, кейбір ерекшеліктері алынып тасталғанына қарамастан дизайн жарамды болуы мүмкін екендігін атап өту маңызды. Егер барлық ерекшеліктер функциямен байланысты болса немесе егер өнімнің барлық ерекшеліктері басқа өнімге қосылуы үшін ерекше тәсілмен жасалуға тиіс болса немесе егер кешенді өнімнің құрамдас бөлігінің бір де бір ерекшелігі қалыпты пайдалану кезінде көрінбесе, онда дизайн тұтастай жарамсыз болады. Дизайнның алынып тасталған ерекшеліктері анықталғаннан кейінгі келесі қадам: «талқылау жүріп жатқан дизайн қандай дизайн?» деген мәселені анықтап алу болып табылады. Қолданылатын тәсіл дизайнның тіркелген не тіркелмегендігіне байланысты ажыратылатын болады.

4. Ұлыбритания мен Қауымдастықтағы тіркелу.

Тіркелген дизайн ауқымын анықтайтын негізгі фактор — қорғаныс талап етілетін дизайн ерекшеліктерін түсіндіретін сыртқы көрініс. Судья Нойбергердің (Lord Neuberger) пікіріне сәйкес, тіркелген дизайнмен рұқсат етілген қорғау дәрежесі «қаралып отырған тіркеудің тиісті түсіндірілуіне және, атап айтқанда тіркеуге енгізілген суреттерге/бейнелерге байланысты болуы тиіс». Бұл суреттер/бейнелер «сұралған монополияның табиғаты мен дәрежесін толығымен дерлік анықтайды».

Бұдан бұрын да байқағанымыздай, суреттердің жасалуына басшылық жасау үшін ережелер мен процедуралардың маңызды бөлігі жасалды. Өтініш берушілер осы спектрді сұрақтың техникалық бөлігіндегі ережелерден өтініште алынып тасталатындығын анықтау үшін сыртқы көріністі талдау кезінде сипаттама рөліне қолдануы мүмкін. Бұл ережелер «сыртқы көрініс қалай түсіндіріледі» деген мәселеде маңызды рөл атқарады.

Осы ережелер шеңберінде өтініш берушілер, олардың дизайны қандай сыртқы түрде ұсынылуы тиіс деген мәселеде біршама деңгейде икемділікке ие. Өтініш берушілер «не бейнеленген?» және ақыр аяғында «не қорғалды?» деген мәселелерді анықтауда да біршама икемділікке ие. Өтініш беруші, мысалы, өнімнің пішініне, үстіңгі сыртқы түрінің ерекшеліктеріне немесе екеуіне де қорғауды шектеуі мүмкін.

Жоғарғы Соттың PMS International Group-тың Magmatic ке қарсы (бұдан әрі – «Транки ісі») ісінде

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Жарамсыз деп тануға болатын негіздер: өзектілігі, өзіндік ерекшеліктері және қолданылатын негіздер

Дәріс авторы: Күлтай Адилова

сыртқы көрініс стилі мен соттардың талқылау кезінде таңдайтын тәсілі дизайнның тағдырын анықтау кезінде маңызды рөл атқаратындығын көрсетеді.

Транки ісіндегі шешім кішкентай балаларға арналған жол жүру чемоданына Қауымдастықтың тіркелген дизайнына құқықтың бұзылу фактісін қамтиды. Тіркелген дизайн «сұр көлеңкелі айқын тоналды контрастпен ақ-қара түсте» жасалған 3D-компьютер дизайнымен дайындалған алты түсті бейнелерден тұрды.

Тараптардың бірі Магматик, 2004 жылдан бастап Транки сауда белгісінің атынан кішкентай балаларға арналған жол жүру чемодандарын жасап, сатады. Транктер бастапқыда бір түсті корпуспен және белдікпен, басқа түсті дыбыс шығарғыш және доңғалақтармен, ал жолақтары, ілмектері мен дөңгелектің арқаулары үшінші түспен сатылды. Уақыт өте келе, чемоданның дизайны өзгертіліп, түрлі түстер мен өрнектерді енгізе бастады.

2013 жылы Магматик, Ұлыбританияда «Киди Чемодандарды» (Kiddee Case) импорттау және сату кезінде, ПиЭмЭс (PMS International Group) Магматикке тиесілі Қауымдастықтың тіркелген дизайн құқығын бұзғаны туралы және құқық бұзушылық орын алғаны туралы іс қозғады.

Қорғалған дизайнның ерекшеліктерін анықтау кезінде Жоғарғы Сот, тіркелген суреттерді түсіндіруі керек болды. Жоғарғы сот іске қатысты көптеген мәселелерді талқылады, алайда соның ішінде қазіргі кезде ерекше маңызға ие бір мәселе бар. Атап айтқанда, тіркелген сурет чемоданның белгілі бір пішінімен шектелді ме немесе ол да контрастылы түстерді (немесе реңктері) қамтыды ма?

Сотта төрағалық етуші Китчинмен келісіп, апелляциялық соттың судьясы Нойбергер, суретте қолданылған тоналдық айырмашылықтар, айтылғандай, дизайнда тек қана пішінге ғана қатысты болған жоқ деп мәлімдеді. Керісінше, дизайн өнімнің қалған бөлігіне қарама-қайшы келетін түс форматында баумен, жолақпен, дөңгелектермен және түрлі-түсті түстерге де байланысты болды. Тіркелген дизайн чемодан пішінін де, таспаны/белдіктерді/дөңгелектерді де қамтиды деген шешім дизайн ауқымын қысқартты және дизайн құқығы бұзылмады деп сөзсіз қорытынды жасауға мүмкіндік берді.

Судья Нойбергерді де қоса алғанда көптеген комментаторлар Роберт заңының (Robert Law) инновация мен түпнұсқа чемодан жасау қабілетін атап өтіп жатқанда, қорғаудың жеткіліксіздігі бейненің айқындылығының жетіспеушілігінен және сотта оны талқылаудың тәсілдерінің жеткіліксіздігінен деп қабылдануы мүмкін екендігі байқалады.

Еуропалық Одақтың Интеллектуалдық меншік ведомствосы, Ұлыбританияның зияткерлік меншік ведомствосы мен Еуропалық Одақтың басқа елдеріндегі басқа да көптеген кеңселері арасындағы 2016 келісімін ескере отырып, қазіргі кезде бұған ұқсас проблемалар азырақ болуы мүмкін. Келісім суреттерді/бейнелерді жасауға қатысты практиканың жалпы әдістемелік ұсыныстарын қабылдауды көздейді. Ұлыбританияда Транки ісінде көтерілген мәселелер Ұлыбританияның Зияткерлік меншік ведомствосы берген нұсқаулықтан кейін неғұрлым аз таралған болуы мүмкін және ол өтініш берушілер тек қана пішінге ғана өтініш білдіргісі келгенде не істеу керек екенін түсіндіреді.

Суреттер қорғалған дизайндардың ауқымына негіз болған кезде, басқа факторлар қорғауды қажет ететін мүмкіндіктерді анықтауға көмектесуі мүмкін. Дизайнның мәнін анықтау барысында соттарға көмектесу үшін олар бар болған жағдайда тіркелген дизайнның физикалық тұрғыдан көрінісін көру тәжірибесі бұрынан да бар. Дизайнның физикалық көрінісі тіркелген дизайнның пайдалы нақты үлгісі ретінде жиі пайдаланылады, бірақ физикалық объект нақты тіркелген дизайнға сәйкес келуі тиіс. Осылайша, Samsung пен Apple арасындағы көптеген шешімдердің бірінде соттар Apple-дің iPad-тары бұл өз кезегінде нарықта орналастырылған өнімнен біршама ерекшеленетіндігін, оны Apple-дің тіркелген дизайнымен шатастырмау керек екендігін атап өтті. Тіркелген дизайн мен нарыққа шығарылған дизайн арасындағы айырмашылық, Транки ісінде өтініш беруші неге жеңілді деген сұраққа жауап беретін негізгі себеп болды.

Қауымдастықтың Тіркелмеген дизайндары. Алынып тасталған дизайн түрлеріне қатысты (мысалы, функциямен белгіленген ерекшеліктер сияқты) ережелер Ұлыбританияда тіркелген дизайндарға, Қауымдастықтың тіркелген дизайндарына және Қауымдастықтың тіркелмеген дизайндарына тең дәрежеде қолданылғанына қарамастан, тіркелген және тіркелмеген дизайндар арасында айқын айырмашылық бар.

Қауымдастықтың тіркелмеген дизайндарымен байланысты жағдайда тіркелген дизайндар саласын анықтау барысында пайдаланатын бюрократиялық көмектің ешқайсысы, тіркелмеген дизайндарды анықтау кезінде соттарға көмектесуге жарамайды.

Біз атап өткендей, қоғамдастықтың тіркелмеген дизайнының жаңалығы тек қана қауымдастық дизайнын қарайтын сот алдында ғана пайда болады. Мұндай жағдайларда сот дизайн түпнұсқа болып табылатындығын және жеке сипаты бар-жоғын анықтау үшін қаралатын заттың сыртқы түрін зерттеуге

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Жарамсыз деп тануға болатын негіздер: өзектілігі, өзіндік ерекшеліктері және қолданылатын негіздер

Дәріс авторы: Күлтай Адилова

тиіс. Құқықтарды бұзуға байланысты істе, іс басталған қатысушы мемлекеттің процессуалдық ережелеріне сәйкес, құқықтарым бұзылды деп шағымданушы өтініш берушіден дизайнның анықтамасын беру талап етілетін болады. Алайда, негізінде, бұл жерде неге тұлға ерекшеліктердің шоғырлануы әр ерекшелік сияқты дизайн болып табылады деп мәлімдеуге тиіс еместігінің себебі көрсетілмеген.

Кешенді өнімнің құрамдас бөліктері: пайдалану кезіндегі көрініс.

Біз, Еуропалық реформалар, бір жағынан, автокөлік өндірушілер өнеркәсібі және, екінші жағынан, қосалқы бөлшектерді өндірушілердің шиеленіскен лоббистік іс әрекеттері арқылы жасалғанын атап өттік. Бұл ретсіз мәмілелердің нәтижесінде, тек функциямен негізделген ерекшеліктер және «өзара байланыс» ретінде әрекет ететін ерекшеліктер дизайнды қорғаудан алынып тасталған.

Біз еуропалық реформалардың бір жағынан автокөлік өнеркәсібі және екінші жағынан, қосалқы бөлшектерді өндірушілер тарапынан қарқынды лоббистік жұмыс барысында жасалды деп айтқан болатынбыз. Бұл ретсіз ымыраның бір нәтижесі тек функцияға байланысты және «өзара байланыс» ретінде қолданылатын ерекшеліктер дизайндық қорғаудан алынып тасталды. Қазіргі уақытта қарастырып отырған келесі шектеулер Қауымдастық Дизайны ережелерінің 4 (2) бабында көрсетілген:

Біртұтас өнімнің ажырамас бөлігі болып табылатын өнімге қолданылатын немесе енгізілген дизайн тек жаңа және өзіндік ерекшелікке ие болуы керек:

- егер құрамдас бөлшек кешенді өнімнің құрамына енгізілгеннен кейін біртұтас өнімді қалыпты пайдалану кезінде көрінетін болса;
- осы құрамдас бөлшектің көрнекі белгілері түпнұсқалық пен жеке сипаттағы талаптарға сай келетін дәрежеде.

«Пайдалану кезіндегі көріну» деп аталатын ерекшелік бойынша атап өту керек көптеген сәттер бар, ол дизайнды қорғау саласынан «күрделі» және көрінбейтін қосалқы бөлшектерді алып тастайды. Осындай мәселелердің бірі – бұл бұрын талқыланған «біртұтас өнімнің» құрамдас бөлшектеріне ғана қатысты болады. Егер дизайн біртұтас өнімнің ажырамас бөлігіне қолданылатын болса, онда дизайнның өзіндік ерекшелігі (жеке сипатпен бірге) «қалыпты пайдалануда» көрсетілген ерекшеліктерге байланысты анықталады және барлық басқа ерекшеліктер еленбейді. Бір нәрсе жай ғана «көзге көрінетін» тәсілмен пайдаланылуы мүмкін екендігі жеткілікті сияқты.

Осылайша, оқшаулау блогының дизайнын қамтитын бір жағдайда апелляциялық алқа қабырғаларға қалыпты (тиісінше, көзге көрінбейтіндей) бекіту және сылақпен жабу кезінде бұл оқшаулау блоктары да қабырғаның сәндік ерекшелігі ретінде қойылуы мүмкін.

Ереженің 4(3) бабы «қалыпты пайдалануды» «қолдауды, сервисті немесе жөндеу жұмыстарын болдырмайтын соңғы пайдаланушының пайдалануы» деп анықтайды. Нақты соңғы Пайдаланушы туралы шешім маңызды, себебі ол кешенді өнім бағаланатын және «қалыпты пайдалану» ретінде қарастырылуы тиіс көзқарасты анықтайды». 4 (2)-бабына әсер еткен көптеген жағдайлардан көрініп тұрғандай, дизайн қалыпты пайдалану кезінде байқалған ерекшеліктермен шектеледі, дизайнның жаңалығын (немесе жеке өзгешелігін) анықтау қиынға соғады. Мұндай шектеу фактісі тиісінше қорғау аясын да шектейді.

Кван Янг Моторс ісінде де ерекшеліктердің ықпалын байқауға болады. Жоғарғы соттың шешімі кешенді өнімнің, нақты айтқандай көгалдандыру машинасының, яғни көгалды шабуға арналған машинаның құрамдас бөлшегі деп танылған ішкі жану қозғалтқышының дизайнына қатысты болды.

Қозғалтқыштың бір бөлігін құрайтын қозғалтқыштың аспектілерін анықтау кезінде жоғарғы сот екі қосымша мәселені сұрауға мәжбүр болды:

- соңғы пайдаланушы кім болды?
- көгалды шабуға арналған машинаның қалыпты пайдалануы қалай болады?

Жоғарғы сот, көгалды кесу үшін көгалды шабуға арналған машинаны пайдаланған адам соңғы пайдаланушы болғанын, ал көгалды ору қалыпты жағдай болғанын анықтады. Нақтырақ айтқанда, жоғарғы сот қалыпты пайдалану кезінде көгалды шабуға арналған машина оның артында тұрған адаммен жерге орнатылғанын айтты. Бұл өнімнің көрінетін ерекшеліктерін анықтайтын көрініс болатын.

«Пайдалану кезінде көріну» контекстінде қолданылған тәсілде, трибуналдардың шешімі өте дәйекті болғанына қарамастан, Линдер Ресайклингтек ісінде апелляциялық алқа «қалыпты пайдалану кезінде көрінетін болып қалады» деген сөз тіркесін ерекшелік әрекетін тарылтатындай етіп түсіндірді. Талқыланып отырған кескіш (бекітілген жүздері бар металл цилиндр) дизайны біртұтас өнімнің, атап айтқанда пайдаланылған қағазды, картонды, пластмассаны және шыныны қайта өңдеуге арналған машинаның

Кітап: Интеллектуалдық меншік құқығы, 2-бөлім

Дәріс: Жарамсыз деп тануға болатын негіздер: өзектілігі, өзіндік ерекшеліктері және қолданылатын негіздер

Дәріс авторы: Құлтай Адилова

ажырамас бөлігі болып табылады. Кескіш біртұтас өнімнің ажырамас бөлігі болғанын ескере отырып, мынадай сұрақ пайда болады: қалыпты пайдалану кезінде кескіштің қандай аспектілері көрінеді? Мәселе мынада еді, яғни өндеу машиналарын пайдаланған кезде кескішті көру қиын болды. Мұның себептері:

- пайдаланушылардың шредердің айналмалы бөліктеріне тікелей кіруіне жол бермеу үшін жүздері жабулы болуы тиіс деп талап қойған қауіпсіздік ережелерінің болуы;
- кескіштердің әрекеті кезінде айналу жылдамдығы жоғары болғаны үшін, бұл жүзді көру қиын болатындығы;
- кескіштерді машинаның әрекет етуі кезінде ұнтақтау рәсімінен өтетін материалмен жабу.

Қозғалыстағы бөліктердің дизайндары үшін маңызды салдары бар шешімде Қауымдастықтың Дизайн Ережесінің 4(2)(а) бабына қарамастан Апелляциялық кеңес былай деп анықтады:

«Пайдаланудың кез келген сәтінде айқын көрінетін құрамдас бөлшегі қажет емес. Егер барлық қосымша бөлшектері біраз уақыт бойы барлық маңызды ерекшеліктерді қамтуға болатындай етіп көруге болатын болса жеткілікті».

«Қалыпты пайдалануды» анықтау әдісінің айрықша ерекшеліктерінің бірі Ережелердің 4 (3) бабында көрсетілген. Аталған мақаланың «қолдау, қызмет көрсету немесе жөндеу жұмыстарын» нақты түрде жоққа шығаруы ерекшелік болып табылады.

Қарама-қайшы жағдайда, қалыпты пайдалану, бұл демалыс күндерін өз көлік құралдарын бөлшектеуге, тазартуға, жөндеуге және қайта құруға жұмсайтын автокөлік пен велосипедті қолданушы энтузиастарды қамтиды деген мәлімдемемен бұзылуы мүмкін ерекшелікке мән береді. Біз, қалыпты пайдалану бұл көлік құралына кіру және шығу, жүк салғышқа заттарды орналастыру, көлік жүргізу, сондай-ақ жолаушының көлік жүргізу кезіндегі рөлін қамтиды деп қорытынды шығара аламыз.